

eischen te stellen omtrent winkel-, kantoor-, werkplaats- en magazijnruimten en andere maatregelen te nemen in het belang van de aldaar werkzame personen; veldarbeid voor kinderen zooveel mogelijk tegen te gaan.

Voor zooveel noodig door verruiming van het onteigeningsrecht daartoe in staat gesteld, beijvere de gemeente zich, nog niet in cultuur gebrachte gronden te ontginnen of die ontginning door vereenigingen te steunen.

De gemeente opene voor arbeiders de gelegenheid door haar bemiddeling gezamenlijk gereedschappen aan te koopen.

De gemeente steune in moreelen en stoffelijken zin organisaties, die ten doel hebben verbetering van arbeidstoestanden.

De gemeente zorge voor ruime toepassing der landarbeiderswet.

X. *Belastingwezen.*

Ten aanzien van het gemeentelijk belastingwezen zij de in § 7 van het werk-program van den Bond gestelde eisch dat het beginsel van belasting naar draagkracht beter tot zijn recht kome, met ruimere toepassing van progressie, richtsnoer, ook door verschillenden aftrek voor gehuwden of daarmee gelijk te stellen personen en ongehuwde en door kinder aftrek.

Zoolang het belastinggebied der gemeenten niet door den wetgever verruimd is en den gemeentebesturen niet meer vrijheid bij heffing der gemeentebelastingen is gegeven — op welke verruiming en grootere vrijheid met kracht moet worden aangedrongen — worde bij de toepassing van progressie zoover gegaan, als onder de bestaande wettelijke bepalingen mogelijk is. Van de reeds thans bestaande bevoegdheid tot heffing van opcenten op de dividend- en tantiëmebelasting boven de van Rijkswegen ten behoeve der gemeente geheven wordende dertig opcenten worde gebruik gemaakt, voor zoover de wet dit toelaat. Zoodra de wetgever den gemeenten vrijheid geeft om een belasting op de waardevermeerdering van onroerende goederen te heffen, worde daartoe overgegaan.

XI. *Kennis van toestanden.*

De groote gemeenten richten een bureau voor de statistiek op, dat zoowel ten behoeve van het gemeentebestuur als voor wetenschappelijke doeleinden systematisch alles verzamelt, zoo mogelijk publiceert, wat van belang is voor de kennis van de bevolking, van de hygiënische, economische en sociale toestanden in de gemeente en haar financiën. De gemeenten, die niet groot genoeg zijn om een eigen bureau te kunnen bekostigen, vereenigen zich met naburige gemeenten om gezamenlijk een dergelijke instelling in het leven te roepen.

XII. *Samenwerking van gemeentebesturen.*

De gemeente zoeke samenwerking met naburige gemeenten, indien het de behartiging geldt van belangen waarbij betrokken zijn de bewoners van een streck, die meerdere gemeenten omvat, of indien door samenwerking bereikt kan worden, wat door iedere gemeente op zich zelf wegens den geringen omvang van den dienst of de kosten niet tot stand gebracht kan worden.

Gewezen wordt in dit verband op intercommunale spoor-, tram- en andere wegen, waterleidingen, electriciteits- en gasfabrieken, op scholen, slachtplaatsen, ziekenhuizen, openbare leeszaalen, archiefdepôts en op de aanstelling van school-artsen, keurmeesters, woning- en belastinginspecteurs, wier ambtsgebied zich over meerdere kleine gemeenten uitstrekt.

Verkiezingsmanifest 1925.

Wel zelden is een verkiezing voor de Tweede Kamer belangrijker geweest voor ons volk dan die van dit jaar.

Het Kabinet-Ruys de Beerenbrouck en zijne parlementaire meerderheid van de christelijke coalitie hebben *de democratie in gevaar gebracht.*

Zij gaven toch aan het parlementaire stelsel een geheel verkeerde toepassing. Zij lieten de kiezers stemmen en stelden daarna een program op *in het geheim*.

Hun beleid week geheel af van de programma's, die zij voor de kiezers hadden verdedigd. Dit beleid heeft *niemand bevreemd*.

Een leidend beginsel is daarin niet te herkennen. Het recht der ambtenaren werd geschonden, de zorg voor de handhaving der volkskracht verwaarloosd.

De eisch van de democratie, dat *het volk zelf beslist* over de wijze, waarop het wordt geregeerd, is niet vervuld.

Zoolang de christelijke coalitie de meerderheid blijft vormen, zal er een onzeker, doch in wezen conservatief regeerbeleid zijn.

De christelijke coalitie staat aan de democratie in den weg.

De christelijke coalitie beweert, dat zij alleen een beginsel tot grondslag heeft. Elke anders gevormde meerderheid zou slechts haar band kunnen vinden in dezelfde oplossing van eenige practische vraagstukken.

Dit is niet juist.

Ook de democratische meerderheidsvorming steunt op een beginsel.

Wie alle burgers als gelijkwaardig erkent;

Wie wil waken tegen daling van het peil van het volksonderwijs;

Wie streeft naar gelijk recht voor allen en elk onrecht wil keeren;

Wie er naar streeft de maatschappelijke ontwikkelingsvoorwaarden voor allen gelijk te maken;

Wie regeering en wetgeving wil vrijwaren van overheersching door de economische machthebbers;

Wie de volkswelvaart en daarmee de kapitaalvorming wil verzekeren door alle kiemen van volkskracht tot volle ontwikkeling te brengen;

Wie wil dat het bestuur over Indië wordt gevoerd met medewerking van de inheemsche bevolking;

Wie het volk wil verlossen van de militaire lasten en het wenscht te bewaren voor het medebedrijven van oorlogsgruwelen;

hij wordt gedreven door een geest van hooger orde.

Door dezen geest wordt niet de christelijke coalitie als zoodanig gedragen, en hare woordvoerders zwijgen ervan.

Wel leeft die geest bij velen ook onder de partijen der rechterzijde.

Doch wel verre van de staatkunde te doordringen, vormt hij daar veeleer een struikelblok voor eensgezinde actie, doemt hij de coalitiepolitiek tot onvruchtbaarheid en brengt tweespalt onder de samenwerkenden.

Wij, vrijzinnig-democraten, beoogende een politiek van sociale rechtvaardigheid en vooruitgang door inspanning van alle persoonlijke krachten, willen de mogelijkheid openen, dat allen, die door dien geest worden beziel, tot elkander komen om een parlementaire meerderheid te vormen, waarop een Kabinet zal kunnen steunen, dat deze gedachten verwezenlijkt.

Langs anderen weg is dit doel niet te bereiken.

De leiders van de christelijke coalitie zoowel als van den Vrijheidsbond vreezen deze samenwerking.

Zij stellen die in strijd met de waarheid voor als een socialistische beweging, terwijl de sociaal-democraten toch in zoodanige groepeerings de minderheid zouden zijn.

Zij voorzien de mogelijkheid, dat de christelijke coalitie zal verzwakken, en willen het verlies aanvullen met vertegenwoordigers van den Vrijheidsbond, waardoor een meerderheid zal worden verkregen, welke volgens hen zal voeren *een nationale politiek*, maar die in haar wezen zal zijn een conservatieve politiek. Dat wil zeggen: voortzetting van het militair beleid en de daaraan verbonden geldverspilling, verdere bezuiniging op uitgaven tot handhaving van de volkskracht.

De boven aangegeven beginselen leiden tot het stellen van het navolgend program:

1. herstel van de juiste toepassing van het parlementaire stelsel;
2. handhaving van provinciale en gemeentelijke autonomie;

3. medewerking der inheemsche bevolking van Nederlandsch-Indië in wetgeving en bestuur van die landen;
 4. erkenning van de gelijkwaardige rechtspositie der vrouw met die van den man;
 5. handhaving van het recht der ambtenaren en zorg voor een behoorlijk levenspeil;
 6. nationale ontwapening, versterking der internationale rechtsorde;
 7. bezuiniging door vereenvoudiging van de organisatie der Staatsdiensten;
 8. belasting naar draagkracht; handhaving van het beginsel van den vrijhandel;
 9. maatregelen tot versterking der volkskracht;
 10. verbetering van het onderwijs en handhaving van de openbare school;
 11. verhooging van het productievermogen van den bodem;
 12. uitvoering der sociale voorzieningen zooveel mogelijk door in het maatschappelijk leven opgekomen organisaties.
 13. bestendiging van de als overgangsmaatregel ingevoerde premievrije ouderdomsrente;
 14. bevordering der harmonie van belangen in het bedrijfsleven door samenwerking van georganiseerde werkgevers en werknemers (medezeggenschap).
-